

Επιστημονική επιμέλεια:
Κώστας Αντ. Πετράκης



ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

 eco
nomia
PUBLISHING


ΤΕΙ ΙΟΝΙΩΝ
ΝΗΣΩΝ

ISBN: 978-960-9490-08-5

© Copyright: Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ Α.Ε. – Economia PUBLISHING
1η έκδοση, Απρίλιος 2011

Επιστημονική Επιμέλεια: Κώστας Αντ. Πετράκης

Παραγωγή: εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ – Economia PUBLISHING

Συντονισμός έκδοσης – επιμέλεια κειμένων: Φανή Καραφύλλη

Σχεδιασμός – σελιδοποίηση – εξώφυλλο:

Μάκης Χριστόπουλος, Ατελιέ Κέρκυρα

Ευρετήριο: Θεόφιλος Τσιφός

Κεντρική διάθεση



Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ Α.Ε.

Βλαχάβα 6-8, 105 51 Αθήνα

Τηλ.: 210-33.14.714, fax: 210-32.30.338

www.economia.gr, bookstore@economia.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή σε άλλη δασκευή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη και των δημιουργών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος από τον πρόεδρο του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων, Ναπολέοντα Μαραβέγια	σελ.9
Εισαγωγή από τον επιστημονικό επιμελητή της έκδοσης, Κώστα Αντ. Πετράκη	σελ.11
Πρώτο Μέρος - Για ένα θεωρητικό πλαίσιο	σελ.15
Βασίλης Φιοραβάντες <i>Από την κρίση της παγκοσμιοποίησης στην αποπαγκοσμιοποίηση: Η ανάγκη ενός νέου ανθρωπισμού</i>	σελ.17
Ιφιγένεια Βαρβακίδου <i>Διάλογος με το έργο του Βασίλη Φιοραβάντε, Θεωρία Πολιτισμού</i>	σελ.27
Ασπασία Μαστρογιάννη <i>Ο Μοντερνισμός και η κοινωνική σημασία της ουτοπικής και πραγματικής τέχνης ως καθοριστικοί παράγοντες στη δομή του πολιτισμού</i>	σελ.37
Ιωάννης Δημ. Τσόλκας <i>Το Παγκόσμιο στην Παγκοσμιοποίηση και στη Λογοτεχνία</i>	σελ.45
Νικήτας Χιωτίνης <i>Ο Πολιτισμός ως υπαρξιακής εμβέλειας επικοινωνία</i>	σελ.59
Κώστας Αντ. Πετράκης, Ιωάννα Γαβρ. Ιωακειμίδου <i>Επικοινωνιακή και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση και η σκέψη του Άντονι Γκίντενς</i>	σελ.67
Δεύτερο Μέρος - Πτυχές από την «καθημερινή ζωή»	σελ.77
Γιώργος Ηλιάδης <i>Προτείνοντα Συστήματα: το νέο «φρούτο» της παγκοσμιοποιημένης μουσικής βιομηχανίας και οι προοπτικές ευδοκίμησης σε χώματα με βαθιές πολιτισμικές ρίζες</i>	σελ.79
Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου <i>Μεταμοντέρνος επικοινωνιακός πολιτισμός: η επιστροφή στην «καθημερινή ζωή»</i>	σελ.89
Κώστας Ευαγγελάτος <i>Δομικές και λειτουργικές θέσεις και αντιφάσεις της σύγχρονης εικαστικής έκφρασης, δράσης και επικοινωνίας. Η περίπτωση της Mail-Art</i>	σελ.99

Βασιλική Λεβεντάκου

Διαπολιτιστική επικοινωνία, μη λεκτική επικοινωνία/επικοινωνία των αισθήσεων σελ.107

Τάσος Λέρτας

«Είναι η ζωή μας σαν των Τρώων...» σελ.139

Τρίτο Μέρος - Ζητήματα πεδίων κοινωνικών σπουδών σελ.149

Αργύρης Κυρίδης, Χρίστος Ζάγκος, Χριστίνα Τζιαμτζή, Ιφιγένεια Βαμβακίδου, Ευαγγελία Καρελάντε

Από το Seattle στο Hokaido: Το εικονιστικό υλικό της κινηματικής πάλης της νεολαίας ενάντια στην παγκοσμιοποίηση σελ.151

Γιάννης Μεταξάς

Αισθητικός Πολιτισμός: αναγκαιότητα ή ουτοπία; σελ.167

Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη

Η Παγκόσμια Γυναίκα. Γυναικεία μετανάστευση την εποχή της παγκοσμιοποίησης σελ.175

Γιάννης Πανούσης

Παγκοσμιοποίηση, ανθρώπινα δικαιώματα και «πολιτισμός του πολέμου» σελ.189

Αντώνης Παπαθανασίου

Κυρίαρχη ιδεολογία – επικυρίαρχο μήνυμα σελ.195

Τέταρτο Μέρος - Θεματικής ανάλεκτα σελ.201

Γιάννης Ζιώγας

Οι κώδικες του απαγορευμένου, το φαινόμενο της λογοκρισίας στις παγκοσμιοποιημένες και τοπικές του εκφάνσεις σελ.203

Μαρία Κανδηλώρου

Η κοινωνική πρακτική των επιχειρήσεων και η συνεισφορά τους στον πολιτισμό σελ.215

Περικλής Λύτρας

Τουρισμός και πολιτισμός στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία σελ.223

Γιώργος Σταυριανός

Μετα-καταναλωτισμός και (διαδικτυακή) δημοκρατία σελ.233

Μεταγραφές αντί επιλόγου σελ.243

Ευρετήριο σελ.247

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο παρών τόμος συναπαρτίζεται, μεταξύ άλλων, και από κείμενα των εισηγητών της διημερίδας που διοργάνωσε το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Καλλιτεχνικής και Πολιτισμικής Παιδείας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, από μακροοικονομική και μικροοικονομική σκοπιά, έχουν γίνει έως τώρα θέμα πολλών συζητήσεων στον ακαδημαϊκό χώρο. Εδώ προσεγγίζουμε την επικοινωνία και τον πολιτισμό μέσα από το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης, που αλλάζει καθημερινά άρδην τη ζωή μας.

Ο πολιτισμός ως το mega-σύνολο όλων εκείνων των άυλων και υλικών εκφράσεων της κοινωνικής ζωής, και όπως πιο συγκεκριμένα συνδέεται με την επικοινωνία, γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στα ακόλουθα κείμενα με έναν τρόπο οξυδερκή. Οι διαφορετικοί συγγραφείς και το εύρος των γνωστικών αντικειμένων με τα οποία ο καθένας έχει ασχοληθεί μπορούν να διαβεβαιώσουν τον αναγνώστη ότι η θεματολογική βεντάλια της παρούσας έκδοσης θα κρατήσει το ενδιαφέρον του ζωντανό από την αρχή ως το τέλος.

Ναπολέων Μαραβέγιας
καθηγητής Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
πρόεδρος του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο συνδυασμός των αντικειμένων του πολιτισμού και της παγκοσμιοποίησης, με μοναδικό τρόπο για τα ελληνικά δεδομένα, εκφράζει το ενδιαφέρον μας για την εξέλιξη των κοινωνικών αξιών και προτύπων και αναπαριστά μία θέαση του σύγχρονου κόσμου, πέρα από εκείνο το μοντέλο που διεκδικεί για την οικονομία την πρωτοκαθεδρία. Δεν θα επιλέξουμε σε αυτόν εδώ τον τόμο να δεσμεύσουμε τον αναγνώστη υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης, αλλά να δούμε ποιο είναι το πολιτισμικό και επικοινωνιακό διακύβευμα μέσα από μια πλειάδα άρθρων-τοποθετήσεων για σύγχρονα θέματα των αντίστοιχων τομέων.

Βρισκόμαστε για πρώτη φορά μπροστά σε τέτοιας παγκόσμιας έκτασης και μορφής αναδιαρθρώσεις, που συνομολογούμε ότι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης σήμερα δεν έχει καμία σχέση με την, άλλων εποχών, μεγιστοποίηση κυκλοφορίας ιδεών και αγαθών, συνενώσεις εδαφών κάτω από μια κυρίαρχη δύναμη ή άλλης μορφής πολιτισμική επικοινωνία.

Βρισκόμαστε ακόμη σε μία πραγματικότητα, που συνιστά ένα μεταίχμιο μεταξύ μοντέρνου και μεταμοντέρνου. Μεταξύ αναγνώρισης και καταξίωσης του σύγχρονου αλλά και εισδοχής σε αυτό πολιτισμικών στοιχείων από το παρελθόν. Η επικοινωνία σήμερα είτε αυτή που επισυμβαίνει στο πλαίσιο της καθημερινότητας, είτε αυτή που διεξάγεται στο πλαίσιο των οργανώσεων, είτε επίσης εκείνη που επιχειρείται από τα ΜΜΕ «αναστατώνει» σχεδόν όλα τα πεδία στα οποία ο πολιτισμός υποστασιοποιείται.

Παγκοσμίου φήμης θεωρητικοί, όπως ο McLuhan, ο Neuman, ο Giddens και ο Fiske, έχουν – μεταξύ πολλών άλλων – θέσει τις βάσεις της σύγχρονης συζήτησης γύρω από τη θεματική μας. Το ζήτημα είναι ότι η φρενήρης εξέλιξη των τεχνολογιών, η μαζικοποίηση της επικοινωνίας και η εργαλειοποίηση στοιχείων του πολιτισμού μας οδηγεί σε μια νέα πραγματικότητα, της οποίας το μέλλον είναι άγνωστο και ελλοχεύει κινδύνους. Το πού πραγματικά θα κατευθυνθεί ο κόσμος μας μένει να το δούμε. Εκείνο που, κατά τη γνώμη μας,

είναι κρίσιμης σημασίας σήμερα είναι να κουβεντιάσουμε πάνω σε αυτό που αρχικά ονομάστηκε «παγκόσμιο χωριό», να ανταλλάξουμε απόψεις και να επινοήσουμε τρόπους αντίληψης της νέας πραγματικότητας.

Η ισχύς των ΜΜΕ, ο βαθμός που επιδρούν στην τέχνη, η πολυπολιτισμικότητα και η σύμφυση των εθνικών πολιτισμικών στοιχείων δημιουργούν ένα τοπίο μιας τέτοιας ποικιλότητας που μας υποχρεώνει να σκύψουμε προσεκτικά πάνω σε αυτόν τον κυκεώνα που δημιουργούν τα κάθε είδους αντικρουόμενα συμφέροντα. Και βέβαια προβλήματα, εκτός της θεματικής που εξετάζουμε, όπως αυτά του περιβάλλοντος, επιδρούν στον πολιτισμό και την επικοινωνία και σκιαγραφούν μία πραγματικότητα που, για πρώτη φορά, φανερώνεται στην ιστορία του ανθρώπινου είδους.

Ο παρών τόμος πιστεύουμε ότι θα συμβάλει στη μελέτη του πολιτισμού και της επικοινωνίας σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Η οπτική από την οποία ο Έλληνας ερευνητής παρατηρεί αυτή την πραγματικότητα, μέσα από την εντρύφηση που του προσφέρουν οι ειδικές του γνώσεις αλλά και η ελληνική του παιδεία, εξασφαλίζει ένα πραγματικά ενδιαφέρον «πιστοποιητικό» κύρους και ανοικτότητας.

Επειδή φυσικά αυτό το βιβλίο αποτελεί πολλών πόνημα, πέραν του υποφαινόμενου και των συγγραφέων των οποίων τα άρθρα ακολουθούν, ας επιτραπεί από τον αναγνώστη το κλείσιμο να αποτελείται από ευχαριστίες.

Ευχαριστώ θερμότερα τον καθηγητή κύριο Ναπολέοντα Μαραβέγια, πρόεδρο του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων και τη Διοικούσα Επιτροπή για το ενδιαφέρον που έδειξε προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτή η έκδοση. Ας σημειωθεί ότι η ομότιτλη διημερίδα ήταν συνδιοργάνωση του Τμήματος Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων και του Εργαστηρίου Καλλιτεχνικής και Πολιτισμικής Παιδείας Π.Τ.Δ.Ε. Ρόδου του Πανεπιστημίου Αιγαίου και έλαβε χώρα υπό την αιγίδα της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτισμού του Δήμου Αργοστολίου. Αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω τόσο τον κύριο Βασίλη Φιοραβάντε με τον οποίο από κοινού είχα την ευθύνη για την επιστημονική επιμέλεια, όσο και τον κύριο Παναγιώτη Αρσένο, τότε προϊστάμενο του Τμήματος Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του Ιδρύματός μας, με τον οποίο είχαμε την οργανωτική ευθύνη της εν λόγω διημερίδας, που έλαβε χώρα τον Μάιο του 2009 στο Αργοστόλι της Κεφαλονιάς. Και φυσικά, τον τέως πρόεδρο του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων καθηγητή κύριο Γεώργιο Καλκάνη, τον αντιπρόεδρο κύριο Δημήτριο Πανά που στήριξε άμεσα το όλο εγχείρημα και τον αντιπρόεδρο κύριο Απόστολο Κοσσίδα.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά το διδακτικό προσωπικό και ιδιαίτερα τον κύριο Ζήσιμο Βαγγελάτο, το διοικητικό προσωπικό και ειδικά την κυρία Μαγδαληνή

Γεωργάτου που αφιέρωσε πολλές ώρες, πλέον του ωραρίου της, για την επιτυχή διοργάνωση και τους σπουδαστές του Κύκλου Δημοσίων Σχέσεων & Επικοινωνίας που συνέβαλαν στην επιτυχή υλοποίησή της. Και βέβαια, οφείλουμε ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ στους μεγάλους χορηγούς της διοργάνωσης που ήταν η Νομαρχία Κεφαλονιάς & Ιθάκης, ο Δήμος Αργοστολίου, το Επιμελητήριο Κεφαλληνίας & Ιθάκης και οι εταιρείες Ιχθυοτροφεία Κεφαλονιάς Α.Ε. και Λασκαράτος έντυπο, όπως επίσης και στους χορηγούς ΚΤΕΛ Κεφαλληνίας Α.Ε., Πανταζάτος Market, και Strintzis Ferries. Τέλος, ευχαριστώ θερμά τους ανθρώπους των εκδόσεων Economía για την άριστη συνεργασία.

Κώστας Αντ. Πετράκης
κοινωνιολόγος, διδάκτωρ Επικοινωνίας και ΜΜΕ,
επιστημονικός συνεργάτης
του Τμήματος Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας
του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΠΟΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ:
Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ**

**Βασίλης Φιοραβάντες,
καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου,
διευθυντής Εργαστηρίου Καλλιτεχνικής
και Πολιτισμικής Παιδείας ΠΤΔΕ Ρόδου**

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σκεφτόμαστε σύμφωνα με τον Χάμπερμας ή σκεφτόμαστε ενάντια στον Χάμπερμας;

I. Από το 1981 που δημοσιεύθηκε στα γερμανικά το ιστορικής σημασίας βιβλίο του Χάμπερμας, *Θεωρία της επικοινωνιακής δράσης*¹ (TAC) ο Ρόλτσιτς, βοηθός και μεταφραστής του Χάμπερμας, επισήμανε ότι ο συγγραφέας προσανατολίστηκε σε νέα πεδία έρευνας, αλλάζοντας ριζικά τη μεθοδολογία του Γκολντμάν² σε σχέση με την κοινωνιολογία της γνώσης³, που είχε αναπτύξει στις δεκαετίες 1950-60/70. Στο Παρίσι, στη δεκαετία του 1980, είχαμε φτάσει να ζούμε για να μελετούμε με τον Ρόλτσιτς στο σεμινάριό του στο *College International de Philosophie* αυτό το κείμενο του Χάμπερμας στη γαλλική μετάφρασή του (από τον Ρόλτσιτς), και έτσι να υπάρχουμε, για να επικαλεστώ τον Descartes, «σκέφτομαι άρα υπάρχω». Με το κείμενό του αυτό, ο Χάμπερμας – ο πέμπτος μεγάλος φιλόσοφος και κοινωνιολόγος της Σχολής της Φρανκφούρτης – δημιουργεί μια παρακαταθήκη την οποία δύσκολα μπορούμε να παρακάμψουμε. Πρόκειται αναμφίβολα για σημαντικό και δύσκολο βιβλίο.

Τι είναι η σχολή της Φρανκφούρτης;

Η σχολή συγκροτήθηκε από τέσσερις μεγάλους φιλοσόφους: Χορκχάιμερ, Αντόρνο, Μπένγιαμιν, Μαρκούζε⁴. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, στη Γερμανία δημοσίευσαν ένα εκπληκτικής σημασίας κείμενο, το *Παραδοσιακή και κριτική φιλοσοφία*⁵, στο οποίο εξέθεσαν τις αρχές της μοντέρνας φιλοσοφίας, δηλαδή της κριτικής θεώρησης του σύγχρονου κοινωνικού και ανθρωπίνου γίνεσθαι στην ολότητά του.

Στη συνέχεια, δημοσίευσαν το *Πρόγραμμα του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών*⁶, που είναι μάλιστα το κανονικό όνομα της Σχολής, στο οποίο έθεσαν τις βάσεις για το πώς οι κοινωνικές επιστήμες πρέπει να διερευνώνται αλλά και ποια πρέπει να είναι η μεθοδολογία μελέτης των σύγχρονων κοινωνικών θε-

¹ Εκδ. Fayard, T.I. και II

² Βλ. L. Goldmann, *Sociologie du roman*, Gallimard, Structures mentales et creation culturelle, *Anthropos*

³ Για τον Γκολντμάν προείχε, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του (γενετικός στρουκτουραλισμός) η μελέτη της γένεσης των δομών, ενώ για τον Χάμπερμας στο συγκεκριμένο βιβλίο του προέχει πλέον η δόμηση των εννοιών, των concepts, μ' έναν διεπιστημονικό τρόπο, όπως επισημαίνει και ο Jar. Ladmiral.

⁴ Βλ. Β. Φιοραβάντες, *Θεωρία πολιτισμού*, ψηφίδα, T.I., κεφ. «Η κριτική θεωρία.», σ.σ. 21-36

⁵ Εκδόσεις Payot

⁶ Βλ. σημ. 3

**ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Β. ΦΙΟΡΑΒΑΝΤΕ,
ΘΕΩΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

**Ιφιγένεια Βαμβακίδου,
επίκουρη καθηγήτρια Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας,
Παιδαγωγική Σχολή, Φλώρινα**

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Β. ΦΙΟΡΑΒΑΝΤΕ

Θεωρία πολιτισμού



Ματίς, *Η μουσική*, 1939, (διαστάσεις 115x115 εκ.)

Εισαγωγικά

...η ιστορική μορφή έχει γίνει ένα εμπόδιο και πρέπει να τοποθετηθεί καλύτερα το ιστορικό υλικό αναφορικά μ' ένα καθορισμένο διοικητικό καθήκον τέτοιο όπως, για παράδειγμα, ο έλεγχος των τιμών και η κατάσταση του πνεύματος των μαζών. Τα ενδιαφερόμενα μέρη δεν είναι μόνο η διοίκηση και οι βιομηχανικές εταιρείες, αλλά επίσης τα συνδικάτα και τα πολιτικά κόμματα.

Μ. Χορκίμερ - Θ. Αντόρνο

Οι πολιτισμικές σπουδές εμφανίζονται και αναπτύσσονται συστηματικά κυρίως στην Αγγλία και τις ΗΠΑ, ενώ η εμφάνισή τους συμπίπτει με την κοινωνική και πολιτική αναταραχή που κυριάρχησε στην Ευρώπη κατά τη δεκαετία του '60. Αν επιχειρούσαμε να διευκρινίσουμε τον όρο «πολιτισμικές σπουδές», θα λέγαμε ότι πρόκειται για έναν ευρύ διεπιστημονικό τομέα στον οποίο συνυπάρχουν στοιχεία από τον μαρξισμό, τον μοντερνισμό, την ψυχολογία, την ανθρωπολογία, την κοινωνιολογία, την εθνολογία, κ.ά. Με άλλα λόγια, οι πολιτισμικές σπουδές συγκεντρώνουν στοιχεία από θεωρητικά και επιστημονικά πεδία, τα οποία επικεντρώνουν το ερευνητικό ενδιαφέρον στις κοινωνικές και πολιτισμικές δυνάμεις καθώς και στις δομές εξουσίας, που είναι υπεύθυνες τόσο για την παραγωγή των πολιτισμικών φαινομένων, όσο και για τη νοσηματοδότησή τους.

Στην *Ιστορία της ιστορικής επιστήμης* εντοπίζουμε τα στάδια μετάβασης¹ από την παραδοσιακή, μοντέρνα προς τη μεταμοντέρνα ιστορική θεώρηση, που αποτελούν τα μεθοδολογικά εργαλεία μας για την ανάγνωση του έργου του Β. Φιοραβάντε, καθώς ο ίδιος ο συγγραφέας ακολουθεί το μοντέλο ανάλυ-

¹ Μαυροσκούφης, Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

1η Διεθνής Έκθεση Mail Art	105	Αυστραλία	127, 129, 131, 182, 197
A		Αυτιστική Κοινωνία	90
A' Παγκόσμιος Πόλεμος	18, 156 197	Αφρική	120, 127, 129, 130, 131, 182, 197
Αβερρόης	51	B	
Αγγλία	28, 50, 132	B' Παγκόσμιος Πόλεμος	19, 142, 156, 197, 206, 235
Αθήνα	141, 228	Βάγκνερ	31
Αίγυπτος	62, 224	Βαμβακίδου Ι.	27, 151
Αισθητική Θεωρία	19, 33	Βαν ντε Ρόε	32
Αισθητικός Πολιτισμός	167, 168, 171, 172	Βαρβαρέσος Στ.	225
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ)	225	Βάσσης Λ.	216
Αλμπάνης	218	Βεγγάλη	128
Αμερική	19, 65, 102, 117, 120, 127, 129, 130, 131, 132, 184, 239	Βέμπερ	19
Αμφικτυονίες	224	Βενιζέλος Ε.	210
Αναγέννηση	39, 55, 63	Βεντούρα	179
Άντερσεν	53	Βερν Ι.	63
Αντιπαγκοσμιοποίηση	155	Βερολίνο	117, 229
Αντόρνο Θ.	18, 19, 20, 21, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34	Βιετνάμ	94, 206
Αξελός	23	Βίτγκεσταϊν	140
Αποπαγκοσμιοποίηση	17, 22, 24, 25, 26	Βουλγαρία	128
Απόστολος Παύλος	51	Βραβείο «Αντόρνο»	243
Αργεντινή	129, 199	Βραζιλία	127, 129
Αριστοτέλης	25, 51	Γ	
Αρμάν	103	Γαλιλαίος	51
Αρχαία Ελλάδα	224	Γαλλία	55, 129, 156, 199
Αρχαία ΕΡΤ Α.Ε.	85	Γαλλική Επανάσταση	34
Αρχείο Ελλήνων Συνθετών	85	Γενική Παιδεία	168, 169, 170, 171, 172, 173
Αρχείο Μίκη Θεοδωράκη	85	Γενική Συμφωνία Τελωνειακών Δασμών και Εμπορίου (GATT)	235, 236
Ασία	130, 131, 177, 182, 239	Γερμανία	18, 19, 109, 120, 129, 131
Αυγουστίνος	51	Γερμανός	160
		Γιάγκογλου	86
		Γιαννακόπουλος Ε.	210

Γιανναράς Χ.	60	Διεθνής Συνεταιρισμός	
Γιόρκ	68	Ανάπτυξης (AID)	236
Γιουγκοσλαβία	128, 129, 190	Διεθνής Τράπεζα για	
Γκαίτε	53	την Ανοικοδόμηση και	
Γκάνα	128	την Ανάπτυξη (BIRD)	236
Γκίντενς Α. (βλ. Giddens)		Δίκτυο Εθελοντών για	
Γκολντμάν	18, 23, 25, 30	τον Τουρισμό	
Γκούντερα	143	και τον Πολιτισμό	230
Γκουρέβιτς Μ.	69, 70, 71	Δουλκέρης	86
Γκράμσι	25, 26, 30	Δυτικός Κανόνας	52
Γκριγκοριάν Σ.	156		
Γκρίσπαν	24	Ε	
Γκρόπιους	32	Εθνικό Αρχαιολογικό	
Γνωστική Ψυχολογία	90	Μουσείο	228
Γουίλιαμς	30	Εθνοκεντρικότητα	121
Γούλφσταν (αρχιεπίσκοπος)	68	Έκο Ο.	143
		Ελασσόνα	105
		Ελβετία	126
		Ελευσίνα Μυστήρια	224
		Ελλάδα	62, 68, 80, 105, 127, 128, 129, 210, 212, 224, 230, 243
Δ		Εμπειρισμός	23
Δανία	127	Ένγκελς	23, 43
Δάντης	51, 53	Εννοιακή τέχνη (Conceptual Art)	104, 105
Δαρβίνος	63	Εξηπρεσιονισμός	19
Δημοκρατία της Αγοράς	240	Επικοινωνιακός	
Δημοτική Πινακοθήκη		Πολιτισμός	90, 96
Λάρισα	105	ΕΣΣΔ	144
Διαπολιτισμική		Εταιρική Κοινωνική	
Επικοινωνία	108, 117, 120, 121, 123, 124, 125, 126	Ευθύνη	74, 216, 217, 220, 221, 222
Διαφωτισμός	33	Ευαγγελάτος Κ.	99
Δίδυμοι Πύργοι	226	Ευριπίδης	145
Διεθνές Κέντρο		Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	221
Διαχείρισης		Ευρώπη	28, 51, 71, 127, 128, 130, 131, 132, 156, 177, 184, 235, 242
Συγκρούσεων	236	Έφεσος	229
Διεθνές Νομισματικό			
Ταμείο	235, 236	Ζ	
Διεθνής Διάσκεψη		Ζάγκος Χ.	151
για το Εμπόριο και		Ζιώγας Γ.	157, 203, 210, 211
την Απασχόληση	237		
Διεθνής Οικονομική			
Εταιρεία	236		
Διεθνής Οργάνωση			
Εμπορίου (ΟΙΟ)	235, 236		

Η		Κανδηλώρου Μ.Χ.	215
Ηγουμενάκης Ν.	224	Καντ	23
Ηθική της Αισθητικής	96	Καντίνακι	30, 33, 40
Ηλιάδης Γ.	79	Καραϊβική	130
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)	28, 80, 81, 86, 114, 126, 156, 170, 177, 207, 226, 228, 234, 235, 236, 240	Καραμπίνης Λ.	210, 211
		Κάραν Τ.	69, 70, 71
		Κασιμάτη	179
		Καστοριάδης Κ.	61, 218
		Κένυα	225
		Κεϋνσιανισμός	22
		Κίνα	55, 109, 117, 120, 131, 197, 224
Θ		Κλάιν	103
Θερβάντες	53	Κλέε	33, 40, 105
Θετικισμός	23	Κλίντον	24
Θεωρία Πολιτισμού	27, 28, 29, 32	Κλούτσις	157
Θεωρία της Επικοινωνιακής Δράσης (ΤΑC)	18, 20, 21, 23, 25	Κοινωνική Εθνολογία	171
Θεωρία του Κοινωνικού Συμβολαίου του Hobbes	95	Κοινωνικός συστημισμός (PUF)	26
Θωμάς ο Ακινάτης	51	Κοινωνιολογισμός	23
		Κορέα	129
Ι		Κραβαρίτης Κ.	224
Ιαπωνία	128, 129, 130, 131	Κριτική Θεωρία	19, 30, 33
Ιμπρεσιονισμός	40	Κριτική Σχολή	31, 33, 34
Ινδία	127, 131, 132	Κρονιάτεφ	24
Ινδονησία	129, 131, 241	Κυβισμός	19, 39
Ιράν	128, 129	Κυβοφουτουρισμός	19
Ιστορία και Ταξική Συνείδηση	19	Κυρίδης Α.	151
Ιστορία της Ιστορικής Επιστήμης	28	Κωνσταντοπούλου Χ.	89
Ιταλία	51	Κωνσταντόπουλος Ν.	216
Ίψεν	53	Λ	
Ιωακειμίδης Χ.	210	Λάος	130
Ιωακειμίδου Ι. Γ.	67	Λαφόν Μ.	156
Ιωάννης Δαμασκηνός	204	Λεβεντάκου Β.	107
		Λεβιάθαν (περ.)	243
		Λένιν	65
		Λέρτας Τ.	139
		Λεφέβρ	25
		Λίπμαν Γ.	142
		Λονδίνο	229, 235
Κ		Λούκατς	19, 20, 25, 30, 34
Καβάφης Κ.	53, 68, 147	Λύτρας Π.	223, 224, 225, 226, 227, 228
Καθημερινή (εφ.)	204		
Καλεράντε Ε.	151		
Καναδάς	182, 235		

Μ

Μαγιακόφσκι.	157
Μαγνήσαλης Κ.	224
Μαδρίτη	229, 241
Μαζική Κουλτούρα	92, 93
Μάης 1968	156
Μακιαβέλι	51
Μαλαισία	131
Μαλέβιτς	30
Μαλί	241
Μάλτα	129
Μαν Ρέι	33
Μανιτάκης Α.	219
Μαράτου	
– Αλιπράντη Λ.	175, 179, 184
Μαρκούζε	18, 30
Μάρξ Κ.	19, 20, 23, 24, 25, 30, 43
Μαρόκο	205
Μαστρογιάννη Α.	37
Ματίς	28, 36
Μάχη του Σιάτλ	154
Μεγάλη Βρετανία	234
Μεγάλο Κοσμικό Παιχνίδι	64
Μέγας Αλέξανδρος	141, 143
Μεξικό	235
Μέση Ανατολή	126, 131
Μεταξάς Γ. Α.	167
Μετασταλινική περίοδος	157
Μη Λεκτική Επικοινωνία	127, 132
Μιλάνο	229
Μίνκ Α.	26
Μολιέρος	53
Μονταίν	53
Μουτσόπουλος Ε.	65
Μπούμαν Ζ	220
Μπαουχάουζ	32, 103
Μπένγκαμιν	18, 30, 31, 163
Μπεργκ	32
Μπλούμλερ	69
Μποττιτσέλι	204
Μπραντ Β.	197
Μπράουν	24

Μπρεχτ	31
Μπρούνο Τζ.	204
Μπωντριγιάρ (βλ. Baudrillard J.)	

Ν

Νέα Άρια Φυλή	192
Νέα Ζηλανδία	182
Νέα Μουσική	31
Νέα Σχολή της Βιέννης	31
Νέα Τάξη Πραγμάτων	144, 187
Νέα Υόρκη	102
Νεοπλατωνισμός	62
Νεύτωνας	63
Νιγηρία	129
Νότια Αφρική	122
Νταβός	238
Ντανταϊσμός	19, 102, 103, 243
Ντε Γκόλ	197
Ντεριντά Ζ.	31
Ντοστογιέφσκι	53

Ο

Οικονομισμός	23
Ολυμπιακοί Αγώνες	224
Οντολογική Φιλοσοφία	169
Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)	114, 182, 190, 229, 236, 239
Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού (Ο.Π.Ε.Π.)	210, 211
Ουάσιγκτον	236
ΟΥΝΕΣΚΟ	53
Ουρουγουάη	235

Π

Παγκόσμια Οργάνωση Εμπορίου	236, 237
Παγκόσμια Πληροφοριακή Τάξη	71
Παγκόσμια Τράπεζα Εμπορίου	236
Παγκόσμια Τράπεζα	235, 236

Παγκόσμιο Κοινωνικό Forum	241	«Πράσινη Βίβλος»	221
Παγκοσμιοποίηση	17, 22, 23, 24, 25, 26, 45, 46, 47, 52, 67, 72, 90, 143, 144, 145, 146, 151, 152, 155, 158, 159, 168, 175, 176, 181, 183, 190, 237, 238, 244	Πρόγραμμα του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών	18
Πανούσης Γ.	189	Προτείνοντα Συστήματα (Recommender Systems)	80, 81, 82, 83, 84, 86, 87
Παπαθανασίου Α.	195	Πρώτος Κόσμος	185, 186
Παπαϊωάννου	25	P	
Παραδοσιακή και Κριτική Φιλοσοφία	18	Ράιχ Β.	19
Παρίσι	18, 43, 229, 240	Ράουσενμπεργκ	103
Πατς	33	Ρεαλισμός	32
Περεστρόικα	157	Ρεβώ-Νταλόν	25
Περσικοί Πόλεμοι	141	Ρίντ	30
Πετράκης Κ.Α.	67	Ρόλτσιζ	18
Πετράρχης	53	Ρόμπινς Κ.	220
Πιραντέλλο	53	Ροτσένκο	157
Πλατφόρμες	212, 213	Ρουμανία	126
Πλάτωνας	25, 54, 141	Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία	143
Πλεχάνοφ	25	Ρωσία	129
Πλωτίνος	62	Σ	
Πόε	243	Σαβανάρολα	204
Πολιτισμικό Σοκ (Culture Shock)	133, 134	Σαίξπηρ	53, 156
Πολιτισμικός Οργανισμός Δήμου Αθηναίων	105	Σαν Φρανσίσκο	80
Πολιτισμός της Εικόνας	91	Σαουδική Αραβία	128
Πολιτισμός της Ειρήνης	193	Σαρδηνία	129
Πολιτισμός του Ναρκισσισμού	94	Σένμπεργκ	32
Πολιτισμός των Πολέμων	189, 190	Σιβηρία	197
Πολιτιστική Ολυμπιάδα	210	Σικάγο	206, 207
Πολωνία	199	Σκορτσέζε	204
Πραγμοποίηση	24, 26,	Σόλορυ Ρ.	144
Πρακτορείο της Πολυμερούς Συνθήκης για την Εγγύηση των Επενδύσεων	236	Σουπρεματισμός	19
		Σουρεαλισμός	19, 35, 103, 243
		Σρεμπέρνυ -Μοχάμμαντι Α.	69, 71
		Σρι Λάνκα	185
		Στάλιν	65, 197
		Σταυρακάκης Γ.	210, 211
		Σταυριανός Γ.	233
		Στένμπεργκ	157
		Στεφανόπουλος Κ.	210

Συγκριτική Λογοτεχνία	53	Φλούξους (Fluxus)	
Συμβούλιο της Ευρώπης	241	κίνημα	102, 103
Συμφωνία για		Φορντισμός	21
τις Ελεύθερες		Φουκώ Μ.	241
Ανταλλαγές (Alena)	235	Φουτουρισμός	39, 58, 103, 169
Συνήγορος του Πολίτη	212	Φρανκφούρτη	243
Συνθήκη		Φρόνιτ	19, 90
Breton – Woods	24, 235, 236, 239	Φροϋδικός Πολιτισμός	90
Συνθήκη		X	
του Montevideo	114	Χάιζενμπεργκ	63
Σύνοδος στη Μπολόνια	199	Χάιντεγκερ	21
Σχολή		Χάμπερμας	18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 243
της Φρανκφούρτης	18, 20, 21, 23, 25, 32, 34, 243	Χάρτα της Αβάνας	236, 237
Σωκράτης	25	Χάρτα των Ηνωμένων	
T		Εθνών	237
Ταϊβάν	126	Χέγκελ	25, 34
Ταϊλάνδη	128, 130, 131	Χεμινγκουέ	146
Ταμείο Ηνωμένων Εθνών		Χίτλερ	19, 65, 197, 204
για τον Παγκόσμιο		Χιωτίνης Ν.	59
Πληθυσμό (UNFPA)	182	Χορκκάμερ Μ.	18, 19, 21, 28, 30, 31, 33, 36
ΤΕΙ Ιονίων Νήσων	61, 65, 87	Χριστόπουλος Δ.	210, 211
Τεϋλορισμός	21	Χωρική επανάσταση	47
Τζαμτζή Χ.	151	Ψ	
Τολσταί	53	Ψημμένος	182, 184
Τουρκία	128, 129, 229	A	
Τριμερής	238	A / Part of the Whole	206
Τρίτος Κόσμος	184, 185, 186	Action painting	35
Τσακυράκης Στ.	207	Anthias	179
Τσάπλιν Τσ.	161	Apartheid	122
Τσερν Μ.	220	Apple	81, 85
Τσόλκας Ι. Δ.	45	Ariosto L.	55
Τσόμσκι Ν.	218	Art Institute of Chicago	
Τσόρτσιλ	197	(μουσείο)	205, 207
Τυνησία	129	Avant gard	42, 163, 243
Φ		Axtell	126
Φίκας Ι.	204	B	
Φιλιππίνες	131, 185	B.I.T.	229
Φιοραβάντες Β.	17, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35	Bairoch P.	234
Φίσερ Ε.	101		

Bamako	241, 242	Desoulmiers J,P	95
Bandung	241	Droit Roger-Paul	242
Barron S.	204	Dual P.	62
Baudelaire	43, 243		
Baudrillard J.	70, 91, 234	E	
Bauman S.	41	Ehrenreich B.	178, 184, 186
Beethoven	34	Eiffel (Πύργος)	63
Bennett L.	121, 122, 153	Endemol Entertainment	94
Berchet G.	56, 57	Enzensberger H.M.	113
Bergson	243	<i>Espresso</i> (εφ.)	210
Beuys J.	103	«Everyone's a Critic»	80
Bildenberg	238		
Birslin	124, 125	F	
Bloom H.	52	Fakiolas	184
Bozeman	153	Filliou R.	103
Brecht G.	103	Fitoussi Jean-Paul	239
Brislin	113	Foucault M.	
Bull	153	(βλ. Φουκώ)	
Burgin	157	Freire	113
		Friedman	217
C		FTSE4 Good Europe	222
Café Voltaire	243	FTSE4 Good Global	222
Calvino I.	53	Future	229
Celma	80, 81, 82, 83		
Chéret Jules	156	G	
Chevrolet	117	G20	156, 159
Ciao	113	G8	156, 159, 161, 162, 239
CNN	74	Galilei Galileo	55
Coca-Cola	74, 220	Gandhi Mahatma	112
College International de Philosophie	18	Gareth J.	217
Connaissance et intérêt	23, 26	Geertz C.	112
Courbet	42	Giddens A.	48, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 153, 154
Cox R.	207		
Crystal Palace	63	Gill	152
		Gillis K. Circuit Judge	207
D		Gilpin	152
Da Vinci Leonardo	54	GlobeScan Inc.	220
De Cordier Thierry	210, 212	Globish	240, 242
De Mol John	94	Goffee R.	217
De Vecchi Pier-Luigi	204	Goolge	198
Deforest D.	95	Greenberg	42
Degenarate Art	204	Gudykunst	114
Descartes	18		

H		Lewis	152
Hall E.T.	108, 109, 113, 127	London Scholl	
Hampden-Turner	110, 111, 113	of Economics	68
Harvey	152	Los Angeles	122
Haythornthwaite	163	Lyotard	155
Higgins D.	103		
Hill	80, 81	M	
Hirata	176, 184	Maciunas G.	103
Hochschild Russel A.	178, 184, 186	Maffesoli M.	92, 95
Hofstede	109, 110, 111, 113	Magris C.	53
Hokaido	151, 154	Mail Art	99, 100, 102,
«Homo Homini Lupus»	96		103, 104, 105,
Homus Universalis	46		106
		Manet	42
I		Manhattan	42
I.T.B.	229	Marinetti F.T.	57
IBM	109, 111	Marlin S.	207
iTunes	81	Marrakech	235
Jameson	155	Mauriac Fr.	228
Jandt	123, 126, 127, 128	Mc Donald's	74
Jennings D.	82	Mc Luhan M.	69
Johnson R.	102	Modelski	154
Kandinsky		Monde	24
(βλ. Καντίνακι)		Monet	39, 40, 41, 42
Kennedy	117	Morin E.	92
KFC	74, 117	Muratori A.	56
Klee		Murray	152
(βλ. Κλέε)		N	
Klopf	117, 118, 119	National Coalition	
Kofman	179	Against Censorship	
Kohls	133	(NCAC)	212
Kondratieff	24	Nazi	122
Kress	158, 159, 160	<i>New German Critique</i>	
Ku klux klan	122	(περ.)	243
		New Hampshire	235
L		Nike	74
Lacan J.	157	Norman	86
Lamere	80, 81, 82, 83		
Latouche S.	47	O	
Law	152	Offili C.	207
Lazaridis	179	Orsay	39
<i>Le Point Art</i> (περ.)	242	Orwell G.	50
Lechner	153	Outlook	210, 212
Leeuwen van	158, 159, 160		

P		Sotiropoulos	84
P2P	81	Spencer-Oatey	113
Paik J.N.	103	Spoerri D.	103
Park	117, 118, 119	Sting	205
Paz Octavio	244	Stinger	113
Pepsi	126	Strba A.	42
Perrenas	184, 185	Strinnati	157
Phizacklea	179		
Picasso	40	T	
Pissaro	42	Tagg	157
Pollock	38, 40	Talahite H.	176
Pop-Art	102	Tarrow	154
Porter	116, 117, 118, 119, 123, 125	Tastsoglou	179, 184
Price	119	Tilly	154
		Tolson A.	162, 163
R		Toulouse-Lautrec	
Rheingold	154	Henri de	156
Ricardo D.	235	Trompenaars	110, 111, 113
Riesman	234	Truman H.	236
Rist Pipilotti	41	Turkle Sh.	90
Robertson R.	48, 153	Tyler S.	206
Roddenberry G.	113	U	
Rogers	86	<i>User Survey</i> (περ.)	82
Rosenau	154	Usher D.	240
		V	
S		Vautier B.	103
Said	121	Verni P.	56
Salon de Voyages	229	Video-Art	102
Samovar	116, 117, 118, 119, 123, 125		
Sassen	154	W	
School of The Art Institute of Chicago	205	W.T.M.	229
Schwartz	112	Walker	155
Seattle	151, 154	Wallenstein	153
Seltzer	113	Wallerstein I.	24
Sennet	153	Wang	113
Serrano A.	207	Weaver	133
Seurat	39	Weber G.	114
Sfez L.	90	Wellman	163
Show biz	94	Wikipedia	242
Signac	39	Williams	113
Sony	220	World Bank Group (βλ. Παγκόσμια Τράπεζα)	

Το γεγονός της παγκοσμιοποίησης, που ως πολυεπίπεδο φαινόμενο εντείνεται ολοένα και περισσότερο, εγείρει ένα πεδίο προβληματισμού που εκτείνεται πολύ πέρα από την οικονομική του διάσταση.

Ο πολιτισμός, που τείνει να αφορά ταυτόχρονα το τοπικό, το εθνικό και το παγκόσμιο, αποτελεί μία θεματική την οποία τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας αναδιατάσσουν και μεταβάλλουν ραγδαία.

Από την άλλη πλευρά, το διαδίκτυο δημιουργεί προϋποθέσεις κινητοποίησης των πολιτών και εμπάθυνσης των σύγχρονων κοινοβουλευτικών δημοκρατιών.

Ο τόμος αυτός συνεχίζει την αυξανόμενη τα τελευταία χρόνια συζήτηση, γύρω από το θέμα της επίδρασης της παγκοσμιοποίησης στον πολιτισμό και την επικοινωνία.